

УДК 655.4/.5-048.87(477+438)(045)

БОНДАР Ю. В.

доцент кафедри видавничої справи
та редагування Інституту журналістики
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
КНУ імені Шевченка,
кандидат політичних наук

Видавнича справа в контексті українсько-польської співпраці: від минулого – до сучасності

У статті простежується генеза співпраці українських та польських видавців і журналістів від часів зародження друкування у Європі, аналізується сучасний стан такої співпраці в контексті українсько-польських відносин, роль польських засобів масової комунікації та журналістської спільноти в процесі євроінтеграції України.

Ключові слова: видавнича діяльність, книговидання, українсько-польська співпраця, преса.

Видавнича справа цивілізаційно об'єднує Європу. Часто рукописне книготворення, а пізніше – друки та преса спільно колискові для різних європейських народів. Друкування, започатковане 1450 року Йоганном Гутенбергом у Німеччині, стало наріжним каменем для творення сучасних європейських держав, власне визначило їх наступний цивілізаційний поступ. Окреслено європейський вимір мають також українські видавничі традиції. Вони – у спільній видавничій історії, де імена значимих творців українських книжок та інших друків часто так само важливі для публікаторства Білорусі, Словаччини, Болгарії, Росії чи інших країн. Тісні видавничі зв'язки українців, зокрема, з поляками: впродовж століть два народи живуть поруч, інколи – в межах спільних держав, разом творячи свою та європейську історію.

Літопис української видавничої справи, зокрема, книговидання, в часи різних державних утворень та поза етнічними землями; побутування польського друкарства в Україні в окремих аспектах досліджували українські науковці І. Огієнко, А. Животко, Я. Ісаєвич, О. Орос, М. Тимошик, В. Губарець, С. Кравченко, Н. Сидоренко, Н. Зелінська, І. Ціборовська-Римарович, М. Василенко та інші дослідники. Завдання й мета нашої публікації окреслити видавничу справу як спільне культурницьке поле українсько-польської співпраці, проаналізувати стан видавничої співпраці українців і поляків у минулому та сучасному контексті євроустремлєнь України, визначити культурницьку й суспільну роль друків, в тім числі друкованих ЗМІ, у реалізації таких намірів.

Прикметним у сенсі дослідження є те, що й найперші власне друки українців з'явилися саме у Польщі – 1491 року в краківській майстерні Швайпольта Фіоля, де побачили світ тогочасною українською літературною мовою «Осьмогласник», «Часослов» та інші видання. У Кракові у пізніші роки вийшли друком й твори суто української тематики. До таких належать, серед інших, записи латинською транскрипцією українських народних пісень, які уклав у брошуру Я. Дзвонівський (1625) [13, с. 19-20], драматичний твір «Руська трагедія», що побачив світ не пізніше 1619 року в друкарні Себастьяна Стернацького [19] та інші видання.

Від початків друкарства можна говорити і про співпрацю українських та польських видавців. Друкарі та інші представники тоді доволі рідкісних видавничих професій, що потребували особливих навичок і умінь, часто мігрували, працюючи в різних містах і краях. Так, краківських друкарів запрошували до друкарні Київської лаври, українські, у свою чергу, працювали у провідних польських друкарнях тощо. Відбувався обмін не лише фахівцями, а й видавничими матеріалами та технологіями, що дає підстави твердити про доволі тісні польсько-українські видавничі зв'язки і взаємовплив та взаємозбагачення первісних шкіл книго творення [9, с. 263-272]. Тісною співпраця українських та польських видавців була і в наступні століття...

Особливого розвитку українсько-польські зв'язки у царині культури, зокрема, видавничій справі та журналістиці, набули від першої половини ХІХ століття. Позначені вони насамперед так званими «українською школою» в польській романтичній літературі, що поєднала

польськомовних літераторів доби романтизму, які у творчості, а відповідно – у виданнях, зверталися до української тематики і часто писали українською, та «хлопоманством» – народницько-культурницькою течію української інтелігенції на Правобережній Україні, що виникла у 50-х роках XIX ст. у середовищі студентів Київського університету під впливом європейських соціально-революційних ідей і основу якої значно становили вихідці зі спольщених шляхетських родин. Декларуючи служіння українському народу, основоположники «хлопоманства», зокрема, Володимир Антонович, Тедей Рильський, Борис Познанський, Павло Житецький, Павло Чубинський, Кароль Август Гінч та інші сприяли, в тім числі і своєю видавничою діяльністю, рівноправному зближенню і порозумінню поляків та українців на всіх українських землях [5].

Своє місце в історії українсько-польських взаємин посідає і продовжувач справи «хлопоманства» та традицій «української школи» в польській літературі, відомий письменник, видавець та громадський діяч Павлин Свенціцький [3, 10, 16].

Народившись на Київщині у незаможній польській шляхетській родині і навчаючись у Київському університеті св. Володимира, він став переконливим речником польсько-українського діалогу. Як пише польський дослідник Стефан Козак, посилаючись на вітчизняні джерела початку XX ст., Свенціцький був «справжнім героєм демократичного й громадського радикалізму, українським поляком по крові, польським шляхтичем за походженням, українським селянином за переконаннями і по духу [...], слов'янським федералістом, який стосовно українського питання висловлювався за якнайбільші поступки» [21].

Значний вплив на погляди, а згодом і творчість та видавничу діяльність Свенціцького, здійснило не лише прогресивне студентське середовище Києва, а й визвольні настрої в колах польської інтелігенції, яка прагнула до відокремлення Польщі від імперської Росії. Союзників поляки шукали серед українців, прагнучи знайти в них розуміння своїх прагнень. Польські організації, в тім числі емігрантські, використовували для цього різні форми і методи, вели також і агітаційну видавничу діяльність. Такі «підривні» видання – листівки та брошури з-за кордону переправляли до Росії, де поширювали серед населення. Видавничою діяльністю займалася, зокрема, «Демократичне товариство» та «Польський народ».

Одна з громад останнього взяла собі назву «Умань». Обґрунтовуючи такий вибір у листі до еміграційного журналу «Нова Польща», який наводить Стефан Козак, члени організації писали: «Осмислення помилок наших батьків, за які нині вітчизна і ми несемо суворе покарання неба, покликало нас зайнятися найболючішими справами. Діти «Умані» – нам, шляхті, годилося взяти таке ім'я цього театру жажіть, аби перед небом, вітчизною і людьми покірно прийняти спокуту. Нам годилося взяти назву «Умань» для того, щоб з людом України, з людом грецьким (православним) укласти союз відродження, союз майбутнього; щоби разом стерти страшні страждання із пам'яті – переслідування люду України, найстрашнішу реакцію – щоб цією назвою обмити спільну ненависть, стерти криваві сліди» [10, с. 31].

Після поразки польського повстання 1863 року Павлин Свенціцький змушений був полишити царську Росію. Оселившись у Львові, він продовжив літературну і видавничу діяльність. Чимало, а то й більшість, його творів польською – оповідань, повістей, драм і комедій, збірок поезій та байок – були присвячені саме українському життю. Займався Павлин Свенціцький і журналістикою, видавав і редагував тижневик «Новини» (1867 – 1869), гумористичний журнал «Дуля» (1869), педагогічне видання «Школа», українсько-польський часопис «Село» (1866 – 1867), виступав з публікаціями, в яких обстоював ідею польсько-українського єднання і водночас окремішність українського народу «на просторі від Балтійського моря до Чорного, від Кавказу поза Карпати..., що говорить одною мовою, що має спільні звичаї і обичаї, скрізь вірний своїм традиціям і одну леліє надію» [14, с. 153].

Буремний початок ХХ століття, революційні події, а потім громадянська війна на теренах колишньої російської імперії, фактична вже радянська окупація України позначилися на розвитку преси та видавничої справи, спричинили масову еміграцію українців за кордони етнічних земель. У тім числі й до Польщі, куди перебралася значна частина, зокрема, військовиків армії УНР. У багатьох містах поселення, приміром, Варшаві, Каліші, Валовицях, Тарнові, Ченстохові, виникали осередки українського національного культурницького та освітнього життя, де було місце і видавничій діяльності.

Попри в цілому несприятливі умови для української видавничої справи у міжвоєнний період, у Польщі діяло близько 50 українських

видавництв, серед яких «Світ дитини» М. Транька, «Ізмарагд» М. Матчака, «Дешева книжка» Р. Паладійчука, видавничий кооператив «Червона калина», видавнича спілка «Діло» та інші. Особливої уваги заслуговує, безперечно, і видавнича діяльність Івана Тиктора, засновника і власника найбільшого у Польщі українського видавничого концерну «Українська преса», де було видано понад 400 найменувань книжок [8]. Видавничою діяльністю займалися також різноманітні товариства, зокрема, «Просвіта» й «Рідна школа».

Розвивалась і періодика. Фактично друкованим органом української еміграції був журнал «Трибуна України» (Варшава), виходили часописи «Зірниця», «Нове життя» (Александрув Куявський), «Український сурмач» (Щипіорно), військово-науковий і літературний журнал, заснований з ініціативи Симона Петлюри, «Табор» (Каліш) та інші. Впливовими вже у 40-х роках ХХ століття були «Краківські вісті», засновані Українським видавництвом. Часопис мав філії в Ярослав, Сяноку, Холмі та інших містах, його «власні кореспонденти» працювали у Празі, Берліні, Римі і навіть Фінляндії. Мав він і регіональні видання, зокрема, тижневик «Холмська земля». Окремі публікації «Краківських вістей» згодом виходили також і книжками [5].

Діяли у Польщі й українські журналістсько-письменницькі організації. 1925 року у Львові було утворено «Товариство письменників та журналістів», яке об'єднало близько 50 українських літераторів та публіцистів. У різні роки «ТПЖ» очолювали Василь Стефаник, Василь Щурат, Богдан Лепкий та Роман Купчинський [7, с. 321].

Журналісти та видавці сприяли налагодженню добросусідських відносин, міжнаціональному діалогу. На послідовних позиціях польсько-української співпраці стояв щомісячник, а потім – тижневик, «Польсько-український бюлетень» («Biuletyn Polsko-Ukraiński»), який від 1932 до 1939 року виходив у Варшаві. Бюлетень мав постійні рубрики «З української літератури», «З української народної лірики», «З української поезії», уміщував матеріали з української історії та культури, твори українських письменників а також праці польських авторів, присвячені українській тематиці. Помітно присутньою на сторінках видання була, зазначає дослідниця Світлана Кравченко, Шевченкіана. Бюлетень публікував переклади поезій та фрагменти поем Кобзаря, розкривав малодосліджену тему зв'язків Тараса Шевченка із польською культурою [12, с. 19-28].

Важливе місце у налагодженні польсько-українських відносин посідає також публіцист і громадський діяч, засновник і головний редактор від 1947 року паризького часопису «Культура» («Kultura») Єжи Гедройць – поляк, який, за висловом українського науковця Ігоря Гирича, «переконав інших поляків у необхідності незалежності України», оскільки «вважав українську незалежність конче необхідною для відродження справді незалежної, некомуністичної Польщі» [4, с. 4].

Свідомий польський державник, він виступав за порозуміння між поляками і українцями, вважаючи їх союзниками у боротьбі за свободу і рівноправність своїх народів. Трансформація поглядів Гедройця привела його до розуміння необхідності справжньої української самостійності, створення повноцінної держави України і побудови демократичної Європи. Він співпрацював і підтримував тісні контакти з представниками української еміграції Богданом Осадчуком, Юрієм Шевельовим, Іваном Кедриним та іншими. Гедройць входив до складу редакційної ради українського кварталника «Віднова», був одним із ініціаторів створення і видав своїм коштом антологію української прози і поезії 1917 – 1933 років «Розстріляне відродження», яку наприкінці 1950-х років упорядкував Юрій Лавриненко [18].

Після виходу книжки Гейдройць надіслав її примірники в Київ до Спілки письменників України та в редакції українських радянських журналів, а також намагався доправити антологію в СРСР іншими способами, в тім числі й нелегально. «Гедройць розумів: для того, щоб думка стала дійсністю, вона спочатку мусить запанувати у думках сотень інтелектуалів, які прищеплюватимуть її десяткам тисяч. Не варто намертво хапатися за те, чого не можна утримати силою. Краще відшукати союзників серед колишніх ворогів, зробити їх друзями і адептами Нової Польщі – частини Оновленої Європи» [4, с. 4].

«Розстріляне відродження» мало значний вплив на формування світогляду українських «шістдесятників». Пізніше з ініціативи Гедройця побачила світ антологія «Україна 1966 – 1968», де було вміщено вже твори українських дисидентів, які уклав Іван Кошелівець.

Діяльність польського журналіста та видавця також знайшла книжкове втілення. 2008 року в київському видавництві «Критика» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» побачило світ видання «Єжи Гедройць та українська еміграція: листування 1950-1982 років»

(«Jerzy Giedroyc Emigracja ukraińska: Listy 1950-1982») [6]. Упорядкувала видання польська україністка Богуміла Бердиховська, яка за першодрук книжки отримала нагороду журналу «Східній огляд» («Przegląd Wschodni»). 2013 року в книжковій серії київської газети «День» побачило світ видання «Гедройць Єжи. З нотаток редактора», де зібрано творчий доробок польського мислителя – виступи, газетні статті та інтерв'ю – за останнє десятиліття його життя [4].

Зі здобуттям незалежності України українсько-польське співробітництво, в тім числі у сфері видавничої справи та журналістики, набуло нового поштовху. За сприяння української держави в Києві почали виходити польськомовний додаток до газети «Голос України» «Офіційний Київ» («Dziennik Kijowski») а також журнал «Криниця» («Krynica»), було започатковано книжкову «Бібліотеку Спілки поляків України». Польська тематика також у видавничій програмі державних видавництв – львівського «Каменяра» та київського «Етносу», що продукує літературу мовами національних меншин України. Тут побачила світ низка видань польською та польських авторів, серед яких «Пан Тадеуш» та «Кримські сонети» Адама Міцкевича, «Польська культура в житті України», «Під одним небом. Фольклор етносів України», «Пісенна культура 171 польської діаспори України» та інші [2, с. 211-212].

Останні роки позначилися і спільними видавничими українсько-польськими проектами.

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського разом з Інститутом мистецтв Польської академії наук підготували й видали кілька збірників під назвою «Українсько-польські культурні взаємини», де зібрано дослідження з широкого кола культурницьких проблем та співпраці.

Спільні польсько-українські проекти репрезентує на книжковому ринку і українське видавництво «Грані-Т». Серед них альбом «Грані світу. Україна-Польща: єдність зброї крізь віки», детектив для дітей Гжегожа Касдепке «Пригоди детектива Ниточки», поезії Яна Твардовського «Гербарій», які ілюстровані малюнками польських та українських дітей. У першому – спроба показати спільну боротьбу українців і поляків проти поневолювачів Європи, розповідь про військове братерство у битвах під Хотиним 1621 та 1676 років, Віднем 1683 року, Варшавою 1920 року, під час виконання миротворчої місії у Косово 2000-2007 років.

2013 року луцьке видавництво «Терен» запропонувало читачам двомовну антологію сучасної української поезії «Гравітація взаємності» («Grawitacja wzajemności. Antologia współczesnej poezji ukraińskiej»), де зібрано твори 135 поетів з усієї України, які уклали українська перекладачка Олена Криштальська та відомий польський поет і публіцист Збігнев Влодзімеж Фрончек.

Одним із зацікавлень видавців є історична тематика. Міністерство оборони Польщі профінансувало видання двомовної ілюстрованої праці «Жовті Води–1648», де вміщено наукові розвідки істориків, що вивчають Національно-визвольні змагання середини XVII століття [20]. Окремі розділи видання (разом їх п'ять) написані як окремо польськими та українським науковцями, так і у співавторстві, що засвідчує прагнення видавців об'єктивно дослідити драматичні події давньої доби.

Видавничий проект «Польща та Україна у 30-х – 40-х роках XX століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб», в рамках якого побачило світ вже понад десять томів, спільно здійснюють Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ і адміністрації Польщі та Інститут національної пам'яті Польщі. 2013 року була підготовлена і побачила світ також англomовна версія видання («Poland and Ukraine in the 30's-40's of the XXth Century. Documents from Archives of Secret Services»), яку презентували у США та Канаді. До цього збірника увійшли унікальні архівні матеріали радянських і польських спецслужб, що стосуються найбільш важливих питань історії України, Польщі та польсько-українських відносин, зокрема, проблем Голодомору в Україні, діяльності польського підпілля в Західній Україні, на Волині та Покутті, Волинської трагедії 1943 року, акції «Вісла» 1947 року із примусового виселення українців із Закерзоння, операції «Сейм» 1944–1946 років зі знищення структур Армії Крайової та ін.

Плідно працюють архівісти обох країн. Спільними видавничими проектами стали «Руська (Волинська) Метрика. 1569–1673» (Київ, 2002), «Волинь – Східна Галичина. 1943–1944. Путівник по архівних джерелах» (Варшава, Київ, 2003), «Архівна спадщина у співпраці Польщі і України» (Варшава, 2009) [1].

Співпраці українських та польських видавців сприяє також участь у міжнародних виставках-ярмарках. Зокрема, на «Книжковому Ар-

сеналі» у Києві у рамках проекту «Журнальний зал» 2013 року були представлені сучасні польські часописи «Творчість», «Кіно», «Час культури», двомісячник «Нова Східна Європа», спецвипуск якого вийшов українською, та інші видання.

Є й спільні журналістські проекти. Від 2003 року виходить друком польсько-український науковий щорічник «Польща – Україна», засновниками і видавцями якого є Дрогобицький університет та Люблінський Університет Марії Кюрі-Склодовської. Чергове число на 2014 рік присвячено питанням культури, літератури, історії, суспільно-економічного життя українсько-польського Пограниччя у минулому та нині. У Тернополі від 2006 року виходить студентська газета «Zaszek» Тернопільського інституту соціальних та інформаційних технологій. Свої видавничі напрацювання з польськими колегами має також Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, що підтримує тісні зв'язки, зокрема, з Познанським університетом імені Адама Міцкевича. Одним із заходів співпраці стала Міжнародна науково-практична конференція, що відбулася у лютому 2014 року в Слубіце і була присвячена проблемам євроінтеграції, в тім числі в інформаційній сфері.

Польща і польські журналісти підтримують Україну у її прагненні до тіснішої співпраці з європейськими народами. Яскраво це проявилось під час Євромайдану, коли українці вийшли на вулиці, протестуючи проти урядового рішення призупинити процес євроінтеграції України.

«Газета Виборча» («Gazeta Wyborcza») оприлюднила звернення, в якому висловила захоплення українцями і закликала колег та читачів підтримати їх. Текст звернення польською, українською та англійською мовами був розміщений на сайті видання, і під ним могли підписатися усі бажаючі. Також газета оголосила Фотоакцію підтримки. Для участі в ній користувачі мережі могли завантажити жовто-блакитний постер із написом «Ми з вами!», зробити з ним фото і надіслати знімок на адресу видання.

Впливова «Республіка» («Rzeczpospolita») звернулася зі своїх сто-рінок до польських політиків, щоби ті підтримали євроустремління України і вимагали від ЄС скасування для українців віз, котрі, на думку журналістів, є принизливими. «Українці були і є європейцями. Той факт, що їхня країна не є членом ЄС – це тільки наслідок трагічної долі їхнього краю. Нині у нас є шанс усунути цю несправедливість», – заявили журналісти. Вони підкреслили, що у складний час Польща

повинна відіграти провідну роль і допомогти українцям, які, як колись і поляки, намагаються «вирватись з-під опіки Москви». «Тестом на спроможність Європи є сьогодні її ставлення до України. Члени ЄС повинні рішуче підтримати проєвропейські устремління громадян цієї країни. Якщо Європа не здасть цей іспит, це матиме непоправні наслідки для усіх нас. Європейський Союз закритється на Схід і на багато років втратить довіру», – йдеться у зверненні.

На знак солідарності з протестувальниками газета-таблоїд «Факт» («Fakt») випустила спецвипуск українською, який супроводила гаслом «Нехай живе вільна Україна!» Ідея випуску виникла після розгону спецпідрозділами міліції мирних демонстрантів у ніч на 30 листопада 2013 року. У виданні вмістили реакцію світових ЗМІ на події в Україні, думки щодо ситуації провідних польських політиків, зокрема, президента Польщі Броніслава Коморовського та Ярослава Качинського, репортажі з Києва своїх спеціальних кореспондентів. Частина накладу видання була поширена у Києві на Майдані Незалежності серед протестувальників [17].

Про свою підтримку та готовність надати допомогу українським колегам-журналістам заявила також Польська Асоціація журналістів. У зверненні Правління за підписом президента Асоціації Кшиштофа Скворонські, віце-президентів Агнешки Ромашевської-Гужі та Піотра Легутка йдеться про необхідність захисту журналістської діяльності задля забезпечення основоположного права громадян на доступ до інформації та свободу вираження думок. На сайті «Press.pl» сотні польських журналістів поставили підписи під зверненням, яке було оприлюднене наприкінці січня 2014 року.

ПАЖ організувала збір коштів для працівників українських медіа, які постраждали під час висвітлення подій Євромайдану. Нищення журналістики, яке відбувається в Україні, наголосила на прес-конференції з нагоди початку акції у Варшаві віце-президент ПАЖ Агнешка Ромашевська-Гужа, вимагає протидії та максимальної професійної солідарності. Як приклад такої вона навела допомогу українських колег журналістам польського телеканалу «Белсат» Сергію Марчику та Юрію Висоцькому, яких побили і ув'язнили спецпризначенці у Черкасах. Завдяки об'єднаним зусиллям журналістів телевізійники були звільнені.

1 лютого 2014 року в Польщі відбулася безпрецедентна акція підтримки України. О 17:15 усі польські телеканали та радіостанції

одночасно розпочали трансляцію пісні польсько-українського гурту «Тарак» «Подай руку Україні» («Podaj Ręce Ukrainie»), де були такі слова: «Ідем разом, і наша дружба не загине! Прийшов час подати руку Україні!... Після ночі – прийде день! Заспіваємо разом пісень: Ще не вмерла, не вмерла Україна, коли разом – ми одна родина!»...

Висновки

Історія української видавничої справи тісно пов'язана з європейською, зокрема, польською видавничою традицією. Впродовж багатьох років українські та польські видавці поруч, а часто – спільно, творили та творять книжки, періодику та інші друки.

Співпраця двох народів, у тім числі у видавничій сфері, обумовила стійкий взаємовплив, що значною мірою визначив також формування їх ментальних та офіційних відносин. На переконання відомого польського історика XIX століття Кароля Шайнохи, саме в Україні, на Поділлі, в обороні європейських цінностей від ординських степів і ворожій Москви від XVI століття кристалізувався і «святився польський характер.» [15, с. 191] Так само під впливом вже польської культури творилась і українська нація.

Чільні представники інтелігенції, літератури та видавничої справи, громадські діячі Польщі та України, розуміючи силу друкованого слова, за допомогою видань зробили й роблять багато для налагодження діалогу та взаєморозуміння між двома народами. Історія співпраці дає підстави говорити не лише про традиції та взаємозбагачення видавничих шкіл, а й про існування своєрідного спільного культурницького поля, яке впливало на історичний поступ двох народів і нині визначає їх взаємне притягання.

Останні революційні події в Україні підтвердили тяглість українсько-польської культурницької традиції. У часи випробувань журналісти та видавці Польщі засвідчили солідарність з українськими колегами у справі захисту свободи слова, права на професійну діяльність та інформаційних прав усього суспільства. Коріння такої допомоги не лише у царині фахових інтересів та принципів, вони у глибшому історичному контексті, що має окреслено європейський вимір і є ґрунтом для подальшої українсько-польської, зокрема, видавничої, співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Архівна спадщина у співпраці Польщі та України: збірник / Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Państwowy Komitet Archiwów Ukrainy – Генеральна дирекція державних архівів, державний комітет архівів України / під ред. В. Стемпляка. – Warszawa-Варшава, 2009. – 239 с.
2. Бондар Ю. В., Головатий М. Ф., Сенченко М. І. Енциклопедія для видавця та журналіста / Ю. В. Бондар, М. Ф. Головатий, М. І. Сенченко. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 400 с.
3. Возняк М. Павлин Свенціцький (Павло Свій) / М. Возняк. – Львів: З Друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1914. – 16 с.
4. Гедройць Є. «З нотаток редактора» / Єжи Гедройць. – К.: ПрАТ «Українська прес-група», 2013. – 80 с. – (Бібліотека газети «День» «Україна Incognita», серія «Підrivна література»)..
5. Енциклопедія українознавства. У 10-х томах. / Головний редактор Володимир Кубійович. – Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1954 –1989.
6. Єжи Гедройць та українська еміграція: листування 1950-1982 років / Переклали з польської *Ольсь Герасим, Софія Грачова, Степан Захаркін, Зоряна Курдина, Богдана Матіяш, Костянтин Москалець, Андрій Поритько, Наталка Римська, Андрій Савенець*. – К.: Критика, 2008: 752с.
7. Животко А. Історія української преси [з передмов. К. Костева] / А. Животко. – Мюнхен., 1990. – 334 с.
8. Іван Тиктор: талан і талант: Монографія / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар, Н. Благовірна та ін.; керів. авт. кол. О. Думанська. – Львів : Українська академія друкарства, 2007. – 240 с.
9. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми / Я. Ісаєвич. – Львів: І-т українознавства, 2002. – 520 с. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://litopys.org.ua/isaevych/is.htm>. – Ізборник.
10. Козак С. У колі хлопоманів – Павлин Свенціцький / Стефан Козак //Українсько-польські культурні взаємини.–К.: Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, Ін-т мистецтв Польської Академії наук. 2008. – Вип. 2. – С. 30 – 37.
11. Кравченко С. І. «Biuletyn Polsko-Ukraiński» (Варшава, 1932-1938) як феномен польської журналістики міжвоєнної доби. // Журналістика: Науковий збірник / За ред. Н.М. Сидоренко. – К.: Ін-т журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2008. – С. 29 – 39
12. Кравченко С. І. Україна в геополітичній концепції польських прометеїстів на шпальтах часопису «Biuletyn Polsko-Ukraiński» (Варшава 1932-1938) / С. І. Кравченко // Київські полоністичні студії Т.18. КНУ імені Тараса Шевченка. – К.: Ун-т «Україна», 2011. – С. 19-28.

13. Назарук О. О. Найдавніші друковані твори українською мовою / О. О. Назарук // Українська мова і література в школі. – 1965. – № 4. – С. 19 – 20.
14. Наконечний Є. П. Украдене ім'я: чому русини стали українцями / Передмова Я. Дашкевича. – 3-є, доп. і випр. вид. / Є. П. Наконечний. – Львів: Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, 2001. – 400 с.
15. Осадчий Володимир. Поділля в польській історії та культурі // Українсько-польські культурні взаємини. – К.: Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Ін-т мистецтв ПАН, 2008. – Вип.2. – С. 188 – 198.
16. Пачовський Т.І. Павлін Свенціцький — популяризатор творчості Шевченка / Т. І. Пачовський // 36. праць одинадцятої наук, шевч. конф. – К., 1963. – С. 89 – 95.
17. Польська газета вийшла українською // Газета по-українськи – 2013. – 17 груд.
18. Iwanow M. Pierwszy naród ukarany: Polacy w Związku Radzieckim. 1921 – 1939. – Warszawa-Wrocław: PAN, 1991. – S. 298.
19. Kawecka-Gryczowa A. «Tragedia Ruska»: zabytek z początku XVII wieku / Alodia Kawecka-Gryczowa. – Warszawa, Inst. Sztuki Pol. Akad. Nauk, 1973. – 17 s.
20. Krzetek T., Majewski W., Nagelski M., Storozenko I. Zolte Wody: Жовті Води. – 1648. – Warszawa, 1999. – 318 s.;
21. Michalski T. Współczesna umysłowość polska na Ukrainie. – Kijów, 1910. – S. 29–30.

Bondar Y. Publishing business in the context of Polish-Ukrainian cooperation: from the past to the present

The article traces the genesis of cooperation between Ukrainian and Polish journalists and publishers from the time of the birth of printing in Europe, analyzes the current state of this cooperation in the context of the Ukrainian-Polish relations, the role of the Polish mass media and journalist community in the process of European integration of Ukraine.

Key words: publishing, book publishing, Ukrainian-Polish cooperation, press.

Bondar Y. Działalność wydawnicza w ramach ukraińsko-polskiej współpracy: od przeszłości do teraźniejszości

Artykuł śledzi genezę współpracy ukraińskich i polskich dziennikarzy i wydawców, od chwili narodzin druku w Europie, analizuje obecny stan tej współpracy w kontekście stosunków polsko-ukraińskiej, rola polskich mediach masowych i dziennikarz społeczności w procesie integracji europejskiej Ukrainy.

Słowa kluczowe: działalność wydawnicza, wydawanie książek, współpraca polsko-ukraińska, nacisnij.